

др Дамјан Татић, правник

члан Комитета УН за права особа са инвалидитетом

ddtatic@eunet.rs

Правни оквир за инклузивно образовање деце са инвалидитетом у Србији

Светска здравствена организација (СЗО) процењује да особе са инвалидитетом чине 15% укупне светске популације¹. Према подацима Светске здравствене организације СЗО у свету живи око 95 милиона деце са инвалидитетом у узрасту до 14 година, она чине преко 5 % дечије популације у свету.²

Деци са инвалидитетом припадају сва права која припадају и осталој деци. Право на образовање једно је од најзначајнијих права сваког детета. Конвенција о правима детета представља кључни међународно-правни оквир за уређивање заштите права детета.³ Конвенција чини део правног система Србије. Чланом 2 Конвенције о правима детета државе уговорнице обавезале су се да ће поштовати и обезбеђивати права предвиђена Конвенцијом сваком детету, *“без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, вероисповест, политичко или друго убеђење, национално, етничко или социјално порекло, имовно стање, инвалидност, рођење или други статус детета или његовог родитеља или законитог старатеља.”*

Члан 23 Конвенције о правима детета посебно се бави положајем и правима деце са физичким или интелектуалним инвалидитетом. Државе уговорнице Конвенције признају да ова деца треба да уживају пун и достојан живот у условима којима се обезбеђује њихово достојанство, подстиче самосталност и олакшава активно учешће у заједници. Ова деца треба да *“добивају образовање, обуку, услуге здравствене заштите и рехабилитације, припрему за запошљавање и могућност рекреације на начин који доприноси остваривању што потпуније друштвене интеграције и личног развоја детета, укључујући културни и духовни развој”*.

¹ World Report on Disability, World Health Organization, World Bank, 2011, p. 29

² Ibid.

³ Krstić, I, Tatić, D: Ostvarivanje prava dece sa invaliditetom: Priručnik za poslanike, Beograd, 2011, str. 20.

Члан 28 Конвенције о правима детета предвиђа да државе уговорнице признају право деце на образовање. Основно образовање је обавезно и бесплатно за све. Државе уговорнице дужне су да подстичу развој различитих облика средњошколског образовања које је доступно свој деци.

Конвенција о правима особа са инвалидитетом први је инструмент о људским правима који су Уједињене нације разматрале и усвојиле у 21. веку. Конвенција је ступила на снагу 3. маја 2008. године. Народна скупштина Републике Србије усвојила је законе о ратификацији Конвенције и Опционог протокола уз њу 29. маја 2009. године.⁴ Сврха Конвенције је да промовише, штити и осигура пуно и једнако уживање свих људских права и основних слобода од стране особа са инвалидитетом и да промовише поштовање њиховог урођеног достојанства (чл. 1). Члан 7 Конвенције о правима особа са инвалидитетом прописује обавезу држава страна уговорница да предузму све неопходне мере како би деци са инвалидитетом омогућиле да равноправно са осталом децом уживају сва права и слободе.

Право на образовање особа са инвалидитетом детаљно је уређено Чланом 24. Конвенција афирмише право особа са инвалидитетом на образовање без дискриминације и на основу једнакости са другима, дајући предност инклузивном образовању али не забрањујући изричито ни специјално образовање у изузетним околностима.⁵ Став 2 чл. 24 предвиђа да ће у остваривању права на образовање државе стране уговорнице обезбедити да деца са инвалидитетом не буду искључена из обавезног и слободног основног или средњег образовања. Пружаће се разумна прилагођавања у складу са потребама појединца а деца са инвалидитетом ће добијати неопходну индивидуализовану подршку у оквиру општег образовног система. Изузетно, деца ће учити и *»у срединама које максимално одговарају академском и друштвеном развоју детета«*.

Нови Закон о основама система образовања и васпитања Србије⁶ из 2009. године доследно је увео идеју инклузивног образовања у васпитно-образовни систем Србије. Закон предвиђа једнако право и доступност образовања без дискриминације и издвајања по основу тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета (Члан 3). Лица са сметњама у развоју и са инвалидитетом имају право на образовање и васпитање које уважава њихове образовне и васпитне потребе у редовном систему образовања и васпитања, у редовном систему уз појединачну, односно групну додатну подршку или у посебној предшколској групи или школи у складу са Законом (Члан 6).

⁴ Tatić, D: *Zaštita ljudskih prava osoba sa invaliditetom* (drugo dopunjeno izdanje), Beograd, 2011, str. 106.

⁵ Op. cit. str. 110.

⁶ „Службени гласник Републике Србије“ бр. 72/2009.

Члан 77 предвиђа да за дете коме је због сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, образовна установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и доноси индивидуалан образовни план. Циљ овог плана јесте постизање оптималног укључивања детета и ученика у редован образовно-васпитни рад и његово осамостаљивање у вршњачком колективу. Индивидуалним образовним планом утврђује се прилагођен и обogaћен начин образовања и васпитања детета и ученика.

Члан 98 предвиђа да се сва деца уписују у основну школу. У поступку испитивања детета уписаног у школу, школа може да утврди потребу за доношењем индивидуалног образовног плана или додатном подршком за образовање. Ако додатна подршка захтева финансијска средства, школа упућује писани захтев изабраном лекару надлежног Дома здравља за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке коју утврђује Интерресорна комисија.

Педагошки асистент пружа помоћ и додатну подршку деци и ученицима у складу са њиховим потребама, као и помоћ наставницима, васпитачима и стручним сарадницима у циљу унапређивања њиховог рада са децом и ученицима којима је потребна додатна образовна подршка.

Пуким уписом деце са инвалидитетом у школе без истовременог организовања ефикасног система подршке и индивидуализованих прилагођавања неће се постићи циљ инклузије. Да би идеја инклузивног образовања предвиђена законом заживела у пракси, надлежне просветне власти морају одвојити адекватна финансијска средства за потребне службе подршке, прилагођавања у школама и ангажовање педагошких асистената.

др Дамјан Татић